

Zpráva o činnosti Archivu pro dějiny techniky a průmyslu Národního technického muzea v Praze za rok 2003

Činnost archivu byla v tomto roce ovlivněna především dvěma událostmi: 1. povodněmi v roce 2002, při nichž byla poškozena část sbírek uložených v depozitářích v Invalidovně v Karlíně a za 2. zahájením rozsáhlé přestavby a rekonstrukce hlavní budovy na Letné. V prvním případě bylo v měsíci únoru započato s vysoušením a desinfekcí zamrazeného archivního materiálu ve zvláštním, k tomu účelu zřízeném provozu v suterénu budovy na Letné, ve druhém případě pak čekal archiv rozsáhlý přesun sbírek i nábytku, umístěných v depozitních prostorech suterénu, neboť stavební úpravy a rekonstrukce se týkaly i této části (systém ústředního topení, nákladní výtah). To vše, pro časovou a fyzickou náročnost, silně omezilo soustavnou archivní práci oddělení jak v oblasti pořádání archivních fondů, tak také jednotlivých sbírek. Při celkovém časovém součtu vychází v roce 2003 na stěhovací práce v archivu 36 pracovních dnů. Pozitivní výjimkou v odborné činnosti byl hlavně grantový úkol GA ČR č. 409/03/0024 – Sbíрка rukopisných vzpomínek v archivu NTM - na počítačové zpracování sbírky vzpomínek a rukopisů, kde bylo splněno naplánované penzum prací (viz dále).

Protože vysoušení bude věnována zvláštní kapitola této zprávy, zmíním jen několik hlavních skutečností, které se týkají průmyslového archivu. Po začátečních zkouškách jak s vakuovým vysoušením (mohlo být zahájeno díky pomoci Britské rady, která zajistila pro pracoviště vakuovací stroje), tak s tzv. sendvičovým vysoušením, rozeběhly se intenzivní práce za pomoci studentek a studentů oboru restaurátorství. Zatímco vakuovou metodou se vysoušejí převážně archiválie do velikosti formátu A 3 (stroje na větší formát zatím nemáme), sendvičová metoda se uplatňuje u velkých formátů A 1 a A 0, tzn. u výkresů, plakátů, tisků atd. Za rok 2003 se těmito dvěma v zásadě velmi jednoduchými způsoby podařilo vysušit asi 45 běžných metrů z osobních fondů, sbírky firemních tisků a přibližně 2500 výkresů a plakátů ze sbírek průmyslového archivu. Všechny tyto archivní dokumenty jsou nejen vysušeny, ale také vydesinfikovány v etylenoxidové komoře Státního ústředního archivu v Praze, bez jehož pomoci by naše práce nebyla možná. Výsledky vysoušení jsou nad očekávání dobré. Ukázalo se, že působení povodňové vody (sbírky pod ní byly celé 3 dny) nebylo nijak drastické a ničující, většina archiválií je ve velmi dobrém stavu a není je potřeba ani restaurovat. Ať již se jedná o dokumenty psané inkoustem, nebo rysy zhotovené tuší a často kolorované, vše zůstalo nerozpité, prakticky beze změn. U řady dokumentů ani nelze poznat, že prošly povodní. O tom se mohla přesvědčit i veřejnost na výstavě vysušených dokumentů, kterou

pod názvem „Vyplavené obrazy“ uspořádalo Národní technické muzeum ve spolupráci s nadací SOS architektura v září a říjnu roku 2003. I když jsme teprve na začátku záchrany zamrazených archivních dokumentů, lze již dnes s jistotou říci, že převážná většina materiálu, který čeká v mrazárnách, bude zachráněna, ošetřena, zrestaurována a opět bude moci v archivech sloužit široké obci badatelů. Je to ovšem dlouhý proces, který bude ještě řadu let plnit stránky výročních zpráv nejen Národního technického muzea. Pozoruhodná je také záchrana a digitální zpracování asi 3.200 kusů originálních skleněných negativů ze sbírek leteckého archivu NTM. Tyto negativy byly zachráněny díky obětavosti pracovníků oddělení dějin fotografie a filmu a také náhradní vojenské služby v NTM ještě v srpnu a září roku 2002. V průběhu letošního roku byly postupně převedeny do digitální podoby, udělána jejich revize a popisy porovnány s původní evidencí. Každý negativ byl zabalen do nekyselé obálky a uložen. Veřejnosti budou snímky sloužit již jen v digitální podobě. Pracovníci Národního technického muzea i brigádníci, kteří zde pracují, získali do této doby značné zkušenosti z provozu vysoušecí linky. Výsledky vysoušení jsou jednoznačně příznivé a jsou dobrým znamením pro nadcházející léta, současně však zavazují, aby se postupovalo přinejmenším nastoupeným tempem. Tomu by mělo napomoci také nové vysoušecí pracoviště, jehož stavba byla na závěr roku 2003 zahájena na dvoře NTM.

Z odborné činnosti byl prvořadým úkolem archivu grantový úkol – Sběrka rukopisných vzpomínek a pořízení její databáze. Ke vzniku této sbírky dal na sklonku 40. let 20. století podnět tehdejší vedoucí Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce PhDr. Jan Klepl. Obrátil se na veřejnost písemnou výzvou, aby pamětníci v oblasti techniky, průmyslu, řemesel a obchodu zachytili své vzpomínky na aktivní léta v oboru, na významné cesty za prací, aby shrnuli své zkušenosti a zážitky do písemné podoby a zaslali je do archivu Národního technického muzea. Reakce na tuto výzvu byla velmi živá. Celá řada pamětníků, od průmyslníků a podnikatelů až po drobné řemeslníky a živnostníky, zachytila v písemné podobě své osudy a životní příběhy. Zúčastnili se i etnografové, regionální historikové, vlastivědní pracovníci a různí nadšenci, kteří se vydali do terénu, oslovili pamětníky a v mnoha případech zachytili v písemné podobě jejich vyprávění. Ve sbírce se ocitla i celá řada drobných nepublikovaných studií, později i studentských prací, diplomových úkolů atd. Protože se sbírka i nadále rozrůstala a příspěvky se do ní dostávají až do dnešní doby, roste i její hodnota heuristická. Mnoho starších lidí v polovině 20. století prožilo mládí ještě v poslední třetině století 19., takže jejich vzpomínky nám přibližují tuto pro české prostředí rušnou a po všech stránkách zajímavou dobu. Stanovený plán grantového úkolu na rok 2003

vyžadoval nákup softwaru a hardwaru, provedení revize sbírky vzpomínek, její sjednocení podle stanovených pravidel. Na vytvoření počítačového programu pro tento úkol se podílela mediátka NTM. Ve 4. čtvrtletí zahájeny první zápisy do databáze. V rámci grantového úkolu absolvovali 2 pracovníci archivu studijní cestu do Vídně, aby se seznámili ve zdejších muzeích s podobně zpracovaným materiálem. Navštívili Technické muzeum ve Vídni, Vojenské historické muzeum a Historické muzeum přírody. Kromě podnětů do grantového úkolu získali i poznatky k projektu Scalex, na jehož plnění v NTM se pracovníci archivu také podíleli. Jde o vybudování informačních stanovišť v expozicích, vybavených počítači, na nichž si budou moci návštěvníci rozšířit své znalosti nejen o jednotlivých exponátech, ale o obecných dějinách techniky i o historii NTM. Projekt Scalex je podrobně popsán v jiné části této zprávy, z povahy úkolu vyplývá, že archivní sbírky jsou důležitým zdrojem pro obrazové a filmové materiály v něm použité.

V roce 2003 spolupracoval archiv NTM na dvou výstavách. Ve Východočeském muzeu v Pardubicích to byla výstava: Průkopník českého letectví – ing. Jan Kašpar (květen) a v Muzeu v Trutnově výstava o letecké činnosti Igo Etricha (září, říjen).

Do sbírek archivu byly získány za rok 2003 tyto nové fondy: Ing. Vladislav Čáp, obor elektrotechnika – osvětlování exteriérů památkových budov (rozsah 7 kartonů) a Ing. Jiří Švehla, obor elektrotechnika – osvětlovací technika (rozsah 26 kartonů), Franta Anýž, závod pro uměleckoprůmyslové práce kovové v Praze (2 kartony).